

**GEMEENSCHAPPELIJKE NOTA
VAN DE ADVIESORGANEN VAN DE DRIE GEWESTEN
OVER TERRITORIALE ONTWIKKELING**

Vlaams Gewest
Strategische Adviesraad - Ruimtelijke ordening - Onroerend erfgoed (SARO)
Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Gewestelijke ontwikkelingscommissie (GOC)
Waals Gewest
Pôle Aménagement du Territoire (PAT)

Maart 2019

CONTEXT

De drie gewestelijke adviesorganen voor ruimtelijke ordening - de Strategische Adviesraad ruimtelijke ordening en onroerend erfgoed (SARO) voor Vlaanderen, de Gewestelijke ontwikkelingscommissie (GOC) voor Brussel en de Pôle Aménagement du Territoire (PAT) voor Wallonië - hebben beslist om samen te komen rond gemeenschappelijke problemen, aangezien de uitdagingen op vlak van ruimtelijke ordening een transversale aanpak vereisen. Op 21 november 2018 werd een eerste symposium georganiseerd.

De uitdagingen zijn effectief vergelijkbaar voor de drie gewesten. Het grondgebied is een plaats met uiteenlopende maatschappelijke, economische, milieu- en mobiliteitgerelateerde uitdagingen, zoals de klimaatverandering en de ecologische transitie, grondbeheer, bevolkingsgroei, technologische ontwikkelingen, globalisering van de economie, toenemende mobiliteit, enz.

De drie adviesorganen hebben vier transversale thema's besproken om deze uitdagingen aan te pakken:

- 1) verdichting/optimalisatie/kwaliteit van het grondgebied
- 2) mobiliteit/de transportnetwerken
- 3) polycentrisme/polen/netwerken/optimale schalen voor het territoriaal beleid
4. bestuur

Dit symposium had als doel te informeren over de bestaande aanpak, om zich met de leden van de adviesorganen van de drie gewesten te beraden, en om zich te concentreren op de gemeenschappelijke uitdagingen van het beleid voor ruimtelijke ordening.

Uit deze gedachtewisseling zijn veel gelijkenissen naar voren gekomen, evenals een grotendeels gelijklopende vraagstelling en een aantal conclusies die door iedereen gedeeld werden over de volgende thema's:

1. VASTSTELLINGEN MET BETREKKING TOT DE RUIMTELIJKE ORDENING

1) Verdichting/optimalisatie/kwaliteit van het grondgebied

We merken overal een demografische groei, vermindering van de beschikbare grond en belangrijke ecologische uitdagingen vastgesteld. Een zekere verdichting wordt noodzakelijk. De bevolking wordt steeds stedelijker.

De huidige ruimtelijke ordening, met een nevelstad en een sterk verspreid landgebruik, vormt overigens een probleem op meerdere vlakken (mobiliteit, duurzame transitie, energie, voorzieningen, enz.). Daarom dient beleid voor verdichting op de agenda te komen. Algemeen genomen bevindt de ruimtelijke ordening in de drie gewesten zich in een fase van structurele transitie.

We moeten dus:

- De verdichting op gepaste, geïntegreerde, rationele en duurzame wijze expliciteren;
- Het stedelijke of suburbane grondgebied en zijn talrijke interacties optimaliseren;
- De levenskwaliteit in stand houden;
 - Een functionele en sociale menging waarborgen, met een vlotte toegang tot voorzieningen en diensten;
 - De bescherming, het onderhoud of zelfs de toename van bepaalde publiek toegankelijke groene ruimten waarborgen;
 - De operaties voor verdichting differentiëren volgens de specifieke kenmerken van de polen, wijken en gemeenschappen;
- Adequate sturing voorzien, aangevuld met bestaande of nog te voorziene instrumenten, middelen en regelgeving om deze verdichting in goede banen te leiden.

2) Mobiliteit/de transportnetwerken

De mobiliteit (met name autoverkeer) legt een enorme druk op de ruimtelijke ordening door de belangrijke impact en gevolgen voor het milieu en de openbare ruimte. Bovendien zal de vraag naar verplaatsing toenemen en zal de wijze waarop men zich verplaatst, evolueren. Voor wat betreft de ruimtelijke ordening en planning mogen we mobiliteit niet meer beschouwen als louter een kwestie van transport, maar moeten we ook rekening houden met aspecten zoals toegankelijkheid en gedeelde ruimte.

We moeten dus:

- Snelle, vlotte verbindingen voorzien over het gehele grondgebied en de specifieke ontwikkelingspolen;
- Mikken op multimodaliteit en de prioriteiten omkeren door het STOP-principe te introduceren (Stappen, Trappen, Openbaar vervoer, Personenwagens);
- Permanente en nauwe samenwerking waarborgen tussen de verschillende actoren van het openbaar vervoer en de ruimtelijke ordening, en daarbij de kwaliteit van de verbindingen in de stad en tussen steden optimaliseren;
- Een dienstverlening waarborgen waarin het aanbod van verschillende organisaties vervat zit (NMBS, De Lijn, MIVB, TEC);
- De snelle evolutie van de mobiliteit volgen en erop anticiperen, rekening houdend met de nieuwe mobiliteitsvormen binnen een globale visie die ook gepaard gaat met een reorganisatie van de openbare ruimte.

Om een antwoord te bieden aan de evolutie van de stedelijke praktijken moeten we ook:

- Nieuwe, aanvullende diensten integreren in de transportpolen (coworking, smart workcenter, buurtwinkels en afhaalpunten voor kleine pakketten) en aangepaste inrichtingen voorzien om dit mogelijk te maken;
- De behoefte aan mobiliteit beperken: Door op lokaal niveau te denken en lokale synergie tot stand te brengen door een aangepast beheer van de korte ketens (verplaatsing van werk en “made in” door middel van bijvoorbeeld fab labs of lokale landbouw kunnen hieraan bijdragen);
- Zorgvuldig de locatie voor vestiging van openbare instellingen, grote infrastructuren, sociale huisvesting enz. overwegen.

3) De netwerken/structuur van het grondgebied met polycentrisme en multipolariteit/optimale schalen voor het territoriaal beleid

De uitdagingen van de verdichting en de modale transitie van de mobiliteit, evenals de ecologische, klimatische of sociale uitdagingen, leggen een meer transversale visie op ruimtelijke ordening op. Een visie die de grenzen op verschillende nationale, regionale of lokale niveaus overschrijdt en bijzondere aandacht schenkt aan connectiviteit en transterritorialiteit.

De drie commissies wijzen erop dat het belangrijk is om:

- Rekening te houden met de verschillende netwerken waarvan de steden en/of gewesten deel uitmaken;
- Rekening te houden met de interacties van de steden en/of gewesten met hun hinterland en hoofdstedelijk gebied. Men dient dus het begrip “functioneel stedelijk gebied” in aanmerking te nemen;
- Een multipolaire territoriale structuur met meerdere schalen te ontwikkelen:

- Een polycentrische stedelijke en/of regionale structuur die meerdere kleinere stedelijke centra omvat;
- Een multipolaire stedelijke en/of regionale structuur met polen die specifieke kenmerken vertonen;
- Rekening te houden met de verschillende schalen van het grondgebied, van de grootste tot de meest lokale;
- Op zoek te gaan naar de ecosystemische structuren op meerdere niveaus: Structuren zoals het lokale grondgebied van de stad en haar hinterland, het bredere grondgebied, tot op het niveau van de grensoverschrijdende gebieden die ecologisch betekenisvol zijn, die ecosystemische diensten kunnen leveren en de verschillende schalen kunnen leveren van een duurzame transitie.

Hierbij dient de nadruk te worden gelegd op het belang van een duurzame schakel tussen de lokale polen en de metropool. Op deze manier kan een leesbare architectuur van het grondgebied worden verkregen.

Deze bijzondere aandacht voor verbindingen en interacties moet leiden tot samenwerking in plaats van concurrentie tussen de polen, die eerder knooppunten zijn in een netwerk dan aanpalende gebieden.

Beleid inzake mobiliteit, economie en werkgelegenheid (grensarbeiders en grote economische en logistieke infrastructuren als economische “knooppunten”, zoals havens, stations of grote winkelcentra), sport, gezondheidszorg, ... moet rekening houden met de verschillende interacties tussen gewesten. Al deze sociale en economische activiteiten “gebeuren”, “grijpen plaats” en moeten dus deel uitmaken van een transversale planning.

De toegankelijkheid van het polycentrische en multipolaire grondgebied moet een efficiënt aanbod van vervoersmiddelen bieden, met een netwerk dat voldoende groot is om niet alleen toegang te bieden tot lokale locaties, maar ook tot verschillende stadscentra, specifieke polen en grote infrastructuren. De polen kunnen zich overigens verdiepen in hun specificiteit door de voorzieningen die ze te bieden hebben.

Uit deze stedelijke netwerken komen duidelijk verschillende schalen naar voren, evenals het feit dat de specifieke ontwikkelingen moeten worden aangepast op niveau van de polen, volgens schalen op lokaal, gemeentelijk, regionaal of hoofdstedelijk niveau.

De besprekingen hebben in het algemeen geleid tot een grotendeels gedeelde visie over het belang van de transversale en geconnecteerde planning, niet alleen op gewestelijk niveau, maar ook op niveau van de verschillende schalen voor planning (gewest, stad, gemeente) en van de verschillende sectoren voor economische of sociale activiteiten, milieu, huisvesting enz. De territoriale ontwikkeling heeft - met name in deze fase van veelvuldige transitie - behoefte aan meer ontmoetingen, meer transversaliteit en meer synergie bij het bestuur.

2. BESTUUR

Het bestuur is bepalend voor de territoriale ontwikkeling. Naast louter politieke overwegingen, dient ook te worden geanalyseerd op welke manier de projecten kunnen worden uitgewerkt binnen een gemeenschappelijke ontwikkelingsvisie.

- Het bestuur, de governance, is de eerste stap voor de ontwikkeling van een grondgebied. Ook als dit bestuur georganiseerd is op verschillende schalen en met verschillende bevoegdheden, betreft het hoe dan ook de inrichting van één enkel grondgebied.
- Het bestuur moet bijgevolg gebaseerd zijn op samenwerking en deelname (op elk gezagsniveau) en niet alleen op informatie of consultatie.
- Dit geldt des te meer voor grensgebieden zoals de Metropool Rijsel, de Euregio, het Functioneel stedelijk gebied van het BHG tot aan de grote structuur van de delta van de grote rivieren. Dit geldt ook voor structurende elementen zoals kanalen of autowegen.
- Bij goed bestuur moeten de civiele maatschappij en de privésector betrokken zijn:
 - Adviesorganen die het middenveld vertegenwoordigen en hun kennis bijdragen;
 - De burgers in de straat om meer inzicht te geven in haar betrokkenheid bij een complex metabolisme en de bijbehorende uitdagingen door middel van pedagogische activiteiten. Begrip zorgt er immers voor dat men zich gemakkelijker achter een project kan scharen;
 - Van paradigma veranderen en de rijke ervaringen van de jeugd opnemen bij de samenwerking aan projecten, om hun vertrouwen in de politiek te herstellen;
- Meer pragmatische en concrete structuren voorzien (vooral om de wisselwerking tussen publiek/privé te bevorderen bij de projectontwikkeling);
- Een langetermijnvisie hebben en zich niet beperken tot één legislatuur;
- Onderlinge hulp en complementariteit aanmoedigen voor een goed bestuur.

De drie commissies en de deelnemers aan het symposium waren heel tevreden over deze gedachtenwisseling, over de rijkdom van de gedeelde informatie en analyses, als over het niveau van de gemeenschappelijke uitdagingen en overwegingen. De ontmoetingen op niveau van de instanties van de drie commissies zullen worden voortgezet door thematische conferenties te organiseren over transversale kwesties zoals de uitdagingen van het ecosystemisch beheer, de implicaties voor de planning van de mobiliteitstransitie, of het stedelijk beleid en de band met hun ommeland.

Concluderend is uit deze zitting gebleken dat de drie raden oproepen tot een versterking van de transregionale samenwerking met het oog op een samenhangend en coherent regionaal ruimtelijk ontwikkelingsbeleid dat rekening houdt met alle mogelijke interacties tussen de regio's.